

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Мамедової С. М. на тему «Застосування штрафних санкцій в господарських відносинах», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право»

Обґрунтування вибору теми дослідження. Учасники господарських відносин доволі часто не виконують або виконують неналежним чином взяті на себе господарські зобов'язання, чим порушують права та законні інтереси інших учасників господарських відносин. Одним із способів захисту порушених прав виступає застосування штрафних санкцій. Аналіз практики, у тому числі судової, вказує на значну популярність названого засобу захисту, але у той час дозволяє зробити висновок про наявність проблем застосування штрафних санкцій.

Застосування штрафних санкцій у господарських відносинах у першу чергу регулюються нормами Господарського та Цивільного кодексів України, положення яких знаходять розвиток у господарських договорах. Водночас положення цих Кодексів не позбавлені недоліків та потребують удосконалення, зокрема щодо підстав застосування, зменшення розміру штрафних санкцій та ін.

Крім того, використання у різних законодавчих та підзаконних нормативно-правових актах термінів «штрафні санкції», «неустойка», «штраф», «пеня» потребують конкретизації їх правової природи цих примусових заходів і встановлення їх співвідношення із поняттям штрафних санкцій.

В юридичній науці питання штрафних санкцій розглядалися науковцями, здебільшого, у межах проведення господарсько-правових і цивільно-правових досліджень, проте проблематика застосування штрафних санкцій в господарських відносинах доки не виступила предметом окремого дослідження. Також оновлення законодавства, нові тенденції у правозастосовній практиці, зміна судової практики вказують на потребу відповідної оцінки наявних наукових результатів і висновків щодо штрафних санкцій.

Викладене підтверджує актуальність та обґрунтованість вибору теми дисертаційного дослідження.

Дисертаційне дослідження С. М. Мамедової містить наукові положення та нові науково обґрунтовані теоретичні результати дослідження, новизна яких полягає в тому, що вперше у вітчизняній науці господарського права розроблено нові науково-теоретичні положення щодо правових засад застосування штрафних санкцій в господарських відносинах та підготовлено пропозиції, спрямовані на удосконалення господарського законодавства.

Наукова новизна одержаних у дисертації результатів конкретизується, в наступних основних положеннях, висновках, пропозиціях:

Уперше запропоновано вичерпний перелік підстав, за наявності яких суд зменшує розмір таких санкцій та перелік підстав за яких суд може зменшити розмір штрафних санкцій; розкрито прояв такого принципу юридичної відповідальності як невідворотність відповідальності та обґрунтовано його необов'язковий характер при застосуванні штрафних санкцій. Запропоновано додаткові критерії класифікації штрафних санкцій в господарському праві.

Удосконалено положення щодо: визначення штрафних санкцій, яке вирізняється конкретикою та охопленням всіх видів цих санкцій; визначення поняття «порушення правил здійснення господарської діяльності»; строків застосування штрафних санкцій; мети і принципів їх застосування; критеріїв розмежування штрафних та адміністративно-господарських санкцій; розміру зменшення штрафних санкцій з обґрунтуванням встановлення його граничної межі не більш ніж на 50 % для усіх чи учасників господарських відносин. Також уточнено визначення поняття «прострочення виконання», яке охоплює невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання та обґрунтовано правовий зв'язок між порядком застосування та функціями штрафних санкцій. В цьому рівні новизни окремо варто відмітити доопрацювання та додаткове обґрунтування пропозицій щодо врахування майнового стану сторін як підстави зменшення розміру штрафних санкцій, узагальнення і конкретизацію ознак задовільного майнового стану кредитора та ознак важкого майнового стану

боржника.

Дістали подальший розвиток положення щодо: змістовної ідентичності термінів «учасники господарських відносин» та «учасники відносин у сфері господарювання» в контексті застосування штрафних санкцій; визначень неустойки, штрафу, пені; поділу підстав застосування штрафних санкцій на правові та фактичні; умов застосування цих санкцій шляхом їх конкретизації; правової основи застосування штрафних санкцій у сфері господарювання з конкретизацією, що істотну роль у регулюванні застосування штрафних санкцій відіграють господарські договори та обґрунтуванням напрямів удосконалення правової основи застосування цих санкцій; підстав звернення прокурора до суду в інтересах держави щодо стягнення штрафних санкцій; правомірності одночасного застосування пені та штрафу за порушення господарських зобов'язань; підстав звільнення від сплати штрафних санкцій.

Наведені результати дослідження є достатньо обґрунтованими, чому сприяли: використання загальних та спеціальних методів наукового дослідження дійсності, всебічний і ґрунтовний аналіз наукової юридичної літератури, законодавства України та іноземних держав (Австралії, Азербайджану, Болгарії, Вірменії, Голландії, Грузії, Італії, Казахстану, Німеччини, Франції та ін.); опрацювання масиву судової практики, статистичних даних, публікацій в періодичних виданнях тощо.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає у заповненні певної прогалини у науці господарського права щодо відповідальності за правопорушення у сфері господарювання, зокрема в частині застосування штрафних санкцій за господарські правопорушення.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані у роботі висновки і пропозиції можуть бути використані у нормотворчій діяльності – при удосконаленні законодавства, яким регулюється застосування штрафних санкцій в господарських відносинах, оскільки за результатами дослідження підготовлено проект Закону України «Про внесення змін і доповнень в Господарський кодекс України щодо застосування штрафних

санкцій в господарських відносинах» (Додаток А); правозастосовній діяльності – під час правової роботи щодо застосування цих санкцій, про що свідчить довідка про впровадження (Додаток В); навчально-методичній роботі підготовці підручників та навчальних посібників для здобувачів вищої освіти юридичних закладів вищої освіти, науково-практичних коментарів до кодексів, викладанні дисциплін «Господарське право», «Забезпечення виконання зобов'язань», «Цивільне право (загальна частина)», про що свідчить довідка (Додаток Г).

Дисертація С. М. Мамедової є кваліфікаційною науковою працею, що характеризується єдністю змісту, містить наукові результати, що мають істотне значення для науки господарського і суміжних галузей права та свідчать про особистий внесок здобувачки в науку.

Результати дисертаційного дослідження опубліковано в чотирьох наукових статтях, з яких три статті у фахових наукових виданнях України, перелік яких затверджений у встановленому порядку, одна стаття у науковому періодичному виданні іноземної держави, яка входить до Організації економічного співробітництва та розвитку та ЄС, а також п'яти тезах доповідей на всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Мамедова С. М. Деякі питання стягнення пені та штрафу за порушення господарсько-правових зобов'язань. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 2. С. 188 – 192.

2. Мамедова С. М. Підстави застосування штрафних санкцій в господарському праві України. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 11. С. 98 - 105.

3. Мамедова С. М. Майновий стан сторін як підстава зменшення розміру штрафних санкцій. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 2. С. 277 - 280.

4. Мамедова С. М. Зменшення розміру штрафних санкцій за порушення господарських зобов'язань. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. №. 3. Р 2. С. 13 - 19.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Мамедова С. М. Проблемні аспекти застосування відповідальності за порушення виконання господарських зобов'язань. *Сучасні проблеми законодавства, практики його застосування та юридичної науки. Випуск XXIII : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Осінні юридичні читання»*. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. С. 288 - 290.

6. Мамедова С. М. Щодо особливостей функцій штрафних санкцій у сфері господарювання. *Юридична наука і освіта у сучасних умовах: стан і перспективи розвитку* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 35-річчю юридичного факультету Донецького національного університету Василя Стуса (18 травня 2018 р.) / Донецький національний університет імені Василя Стуса; за заг. ред. д.ю.н. проф. А. Г. Бобкової. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. С. 91 - 93.

7. Мамедова С. М. Деякі проблеми термінологічної неузгодженості щодо штрафних санкцій. *Господарське право та процес в умовах трансформації суспільних відносин* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 27 вересня 2018 р.). Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2018. С. 160 - 164.

8. Мамедова С. М. Правова основа застосування штрафних санкцій у сфері господарювання. *Правова держава: міждисциплінарний підхід* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Маріуполь, 05 грудня 2018 р.). Маріуполь : ДЮІ МВС України, 2018. С. 339 - 344.

9. Мамедова С. М. Окремі особливості правового регулювання неустойки в Україні і Німеччині. *Правове забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, безпековий, інтелектуальний простір* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 23 квітня 2019 р.) / За ред. О. Г. Турченко. Вінниця : Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2019. С. 164 - 168.

Особистий внесок здобувачки. Всі наукові статті та тези доповідей на науково-практичні конференції підготовлено здобувачкою особисто.

Таким чином, дисертаційна робота С. М. Мамедової відповідає вимогам п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, виконана здобувачкою особисто, містить нові науково обґрунтовані результати проведеного дослідження теоретичного та практичного спрямування, що мають істотне значення для галузі знань 08 «Право» та свідчать про особистий внесок здобувачки в юридичну науку, зокрема господарського права.

На підставі вище наведеного дисертацію Мамедової Світлани Маліківни за темою «Застосування штрафних санкцій в господарських відносинах» рекомендовано до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент

**професор кафедри конституційного,
міжнародного і кримінального права**

Донецького національного університету імені Василя Стуса

доктор юридичних наук, професор

Р.Ф. Гринюк

Рецензент

доцент кафедри господарського права

Донецького національного університету імені Василя Стуса

кандидат юридичних наук, доцент

Ю.М. Павлюченко

27.10.2020 р.

